

عید نوروز در شیخ محله شفت، گیلان

محمد ابراهیم زاده شیخانی

محمد ابراهیم زاده شیخانی، ۶۳ ساله از سال ۱۳۷۴ همکاری مستمر و فعالانه خود را با فرهنگ مردم رادیو آغاز کرد و از آن به بعد با همت و دقت به گردآوری آداب و رسوم روستای شیخ محله شفت گیلان پرداخت. از این رو او نیز چون سایر همکاران کوشای فرهنگ مردم نقش مؤثری در جهت حفظ آثار فرهنگی و ثبت و ضبط اندیشه مردمش داشته است.

بعد از پانزدهم اسفند، پیام آوران طبیعت یکی یکی ظاهر می شوند و بر هر رهگذری پیام نوروز را مژده می دهند. بوی خوش عطر گل بنفشه و گل پامچال، سر و صدای پرندگان خوش آواز جنگلی مثل تُورَه (سینه سرخ)، بلبل وحشی، شانه به سر، فاخته و انواع لک لک ها که به جنب و جوش می آیند و از طرفی حضور نوروزخوان ها و پیام آوری نوروزی آنها و از همه جالب تر اجرای مراسم نمایشی عروسه گوله، همه و همه از آمدن بهار خبر می دهند.

اجرا نمایند. سرپرستی بازیگران بر عهده سرخوان عروسه گوله است. او افرادی را از آبادی انتخاب می کند که به هیچ عنوان نباید شناخته شده باشند. اولین بازیگر «آق غوله» نام دارد. برای این نقش، فرد قد بلند و درشتی را در نظر می گیرند. این بازیگر باید بتواند صدای ترسناک، چون غول، در بیاورد. لباس آق غوله از پشم پاره پاره، کلاه پشمی از پوست گوسفند و به شکل مخروط است که در انتهای آن زنگوله کوچکی وصل می شود.

دور تا دور بدن آق غوله با طناب گیاهی به نام

پیشواز عید

بعد از پانزدهم اسفند، پیام آوران طبیعت یکی یکی ظاهر می شوند و بر هر رهگذری پیام نوروز را مژده می دهند. بوی خوش عطر گل بنفشه و گل پامچال، سر و صدای پرندگان خوش آواز جنگلی مثل تُورَه (سینه سرخ)، بلبل وحشی، شانه به سر، فاخته و انواع لک لک ها که به جنب و جوش می آیند و از طرفی حضور نوروزخوان ها و پیام آوری نوروزی آنها و از همه جالب تر اجرای مراسم نمایشی عروسه گوله، همه و همه از آمدن بهار خبر می دهند.

عروسه گوله

در مراسم نمایشی عروسه گوله، چند نفر باید با مهارت ایفای نقش کنند و در آبادی ها این نمایش را

نمایش عروسه گوله

برگردان: مثل گل برایتان عروس آوردیم، جان دل آورده‌ایم
نوروز بر تو مبارک باشد، سال نو بر شما مبارک باشد.

«پیرمرد» نیز یکی دیگر از بازیگران است که رقیب آقا غوله می‌باشد، اما با این تفاوت که پیرمرد، قدی متوسط و خمیده دارد و لباس کهنه می‌پوشد و چوبدستی‌اش کوتاه است. با وجود این، چند بار، آقا غوله را از میدان خارج می‌کند و خودش به عنوان عاشقان نازخانم و گل خانم و گرد خانم، ایفای نقش می‌نماید.

«اَغُولَ بَیْدِینْ غُولَه، آنه کَمَر بی جَیِر چُولا، آنه هَنکایتَه (حکایت) پُولا»
برگردان: آیا این غول را می‌بینی که از کمر پر گل است، و این کار حکایت از پول دارد.

«وَرَس» بسته می‌شود و دست و صورتش با زغال به رنگ سیاه درمی‌آید. آینه و شانه به گردنش می‌آویزد و یک شیشه آب به عنوان عطر در جیبش می‌گذارد. در ضمن چوبدستی هم در دست می‌گیرد. آق غوله با این هیبت به هنگام اجرای مراسم عروسه گوله، اولین کسی است که به حیاط اهالی وارد می‌شود، به سر و صدا کردن و پایکوبی می‌پردازد و پس از آن، عروسه گوله شعر می‌خواند:

«سَلَمْ می گویم آقا سَلَمْ آقا
می غُولَه باْمُو تی صارا
رُخصد بَدَه ما را»

برگردان: سلام می گویم بر تو ای صاحب‌خانه
اجازه می‌دهید آقا غوله در حیاط خانه شما بیاید
«عروسه گوله باور دیم، جانه دلّه باوردیم
نوروز تره موارک به، سال نو موارک»

می‌دهد و او هم با صدای بلند می‌گوید:
«بارکش، بارکش چانکش، بیا بارها را بکش.» یعنی:
بارها را جمع کن.

در مراسم نمایشی عروسه گوله، بازیگران نمایش خود را در هر خانه به مدت ۱۵ الی ۲۰ دقیقه اجرا می‌کنند و پس از دریافت هدایای صاحب‌خانه به محله و خانه دیگر می‌روند. این نمایش تا صبحدم ادامه دارد.

شب عید

طبق یک سنت و باور قدیمی، قبل از تحویل سال همه مردم آبادی از هر جایی که هستند، خودشان را به خانه و کانون گرم خانواده می‌رسانند. قبل از غروب آفتاب استحمام می‌کنند تا برای قرار گرفتن در سر سفره هفت‌سین تمیز و نظیف باشند. دختران با لباس‌هایی به رنگ سفید، صورتی و قرمز و با روسری‌های سفید و صورتی، رو به قبله می‌ایستند و پس از آن سفره هفت‌سین را وسط اتاق می‌اندازند. ابتدا قرآن کریم و بعد از آن آینه، شانه، سکه و انواع سبزه‌ها را در سفره عید قرار می‌دهند. بوی عطر گل‌های محلی همه خانه را پر می‌کند و نوید بهار بابرکت را به اهالی می‌دهد. با نزدیک شدن به ساعت تحویل سال، بزرگ خانه به همراه اعضای خانواده دور سفره هفت‌سین می‌نشینند، قرآن می‌خوانند و تسبیحات حضرت زهرا(س) را می‌گویند. به هنگام تحویل سال، همگی صلوات می‌فرستند و می‌گویند: «تی عید تره موارک به به، هوار عیدنا بیدینی»، و از این قبیل حرف‌ها.

معمولاً دید و بازدید در ایام عید در طی پنج روز انجام می‌شود. کدورت‌ها از بین می‌رود و دیدارها تازه

با نزدیک شدن به ساعت تحویل سال، بزرگ خانه به همراه اعضای خانواده دور سفره هفت‌سین می‌نشینند، قرآن می‌خوانند و تسبیحات حضرت زهرا(س) را می‌گویند و به هنگام تحویل سال، همگی صلوات می‌فرستند.

«عروسه گوله باوردیم، جانّه دلّه باوردیم، نوروز تره موارک به، سال نو موارک به ناز خانم تونم بیا، گرد خانم تونم بیا، گل خانم تونم بیا، امشب عروسیه، تره هی نم پرن سیه.»

برگردان: ناز خانم بیا، گرد خانم تو هم بیا، گل خانم تو هم بیا، امشب عروسی شماست، برای شما پیراهن سیاه می‌خرم.

«اغوله تره بپ پا، اغوله تره بپ پا، پیرمرد تره گوشه، تی پوستا بخر کشه.»

برگردان: آی آقا غوله، مواظب خودت باش، پیرمرد تو را خواهد کشت، پوست بدنت را پر از گاه می‌کند.

«آ صاحب‌خانه دانا، آ صاحب‌خانه دانا، آمان امشب تی می‌مانا فادح آمی آنعاما خودحافظی کونیم تی ناما، علی بداره تی غلاما»

برگردان: ای صاحب‌خانه عاقل، ما امشب مهمان تو هستیم، هدایایی داری به ما بده، از حضورت خداحافظی می‌کنیم، علی نگهدار پسرت غلام باشد.

در شعر خداحافظی سرخوان باید نام پسران آبادی را به یاد داشته باشد تا در انتهای شعر نام آنها را بگوید. در این موقع صاحب‌خانه هدایای خود را که شامل برنج و تخم‌مرغ و پول است به سرخوان شعر عروسه گوله

می‌شود. یکی از تفریحات مردم روستای شیخ‌محله شفت در ایام تعطیلی سال نو، بازی‌های گروهی است که برای آنان بسیار مفرح و شادی‌بخش است؛ بازی‌هایی از قبیل «مرغانه جنگ یا جنگه جنگه»، «قیش بازی» یا «گودک بازی»، «قطارزنی»، «کُولا اوسانه» و «کُنل جَنخَه».

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی